V. Korn

Nieuw-Guinea, een balans en een programma

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 111 (1955), no: 4, Leiden, 385-412

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

NIEUW-GUINEA, EEN BALANS EN EEN PROGRAMMA

Vijftien jaar nadat te Friedrich Wilhelmshafen en op de Bismarck-eilanden de Duitse vlak omhoog ging ten teken dat Germanië beslag legde op het noordelijk deel van oost Nieuw-Guinea en omgeving, verscheen te Berlijn als vijfde en zesde deel van de Bibliothek der Länderkunde het prachtige boek „Neu-Guinea” van dr. Maximilian Krieger (1899). In dat boekwerk waarnaar ook nu nog, vooral door biologen, vaak wordt verwezen ¹⁾, werd niet alleen Kaiser Wilhelmsland in 250 bladzijden van alle gezichtshoeken uit bekeken, ook Brits Nieuw-Guinea en het Nederlandse deel kregen hun beurt. Evenwel, al te best kwam Nederland er niet af. Aan de verkenning van land en volk had het niet veel gedaan en van bestuur was feitelijk in het geheel geen sprake, vaste bestuursvestigingen ontbraken en „nur hier und da (zeigt) ein halb zerbrochenes Wappenschild aus Holz oder Gusseisen an, dass Holland in diesem Lande „herrscht”. Steht nicht die Devise des Wappens „Je maintiendrai” im krassen Widerspruch zu der Wirklichkeit. Und bislang sind die Aussichten, diese Devise zur Wahrheit zu machen, noch äusserst gering”. Bedenkt men, dat Nederland reeds sedert 1660 op Nieuw-Guinea invloed kon uitoefenen, zij het dan ook indirect door onze leenman Tidore, en dat reeds in 1828 bij koninklijke proclamatie het tegenwoordige Nederlandse deel van het eiland onder onze souvereiniteit was gesteld, dan is het begrijpelijk, dat onze energieke oosterburen zich ergerden aan het gebrek aan initiatief in een gebied, waarvan zij meenden dat er met ruime geldelijke offers en rusteloze vlijt „ein zweites Java zu machen (wäre)”. Hoe dit ook zij, zeker is het, dat het nog een kleine veertig jaar zou duren voordat in Nederland een werk zou verschijnen in de trant van Krieger's „Neu-Guinea”. Immers, op initiatief van dr. ir. W. C. Klein, destijds bestuurslid van het Molukken-instituut, verscheen als uitgave dezer stichting pas in de jaren 1935—1938 het driedelige boekwerk „Nieuw Guinee”. De bedoeling dezer uitgave omschreef het instituutbestuur in het voorbericht aldus: „alles wat omtrent dit in vele opzichten nog zoo onbekende land bekend is, door zaakkundige schrijvers in samenvattende hoofdstukken van één werk te doen ver-

¹⁾ Nieuw Guinea dl. II blz. 273.

eenigen, waarbij een vergelijking van het Australische en het Nederlandsche gebied, vooral in economisch opzicht, wordt gemaakt". Na de tweede wereldoorlog bleek behoefte te bestaan aan een nieuwe druk van dit voortreffelijke boekwerk en het was weer de heer Klein — die wel als *de* Nieuw-Guinea-deskundige mag worden beschouwd — die zijn schouders onder deze nieuwe onderneming zette. Reeds in 1948 deed hij daartoe de nodige stappen en nadat twee uitgevers er het bijltje bij neergelegd hadden, richtte hij zich tot de regering met het verzoek deze uitgave zelf ter hand te nemen. Na driemaalig beraad bepaalde eindelijk de ministerraad, dat het nieuwe werk bij het staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf zou verschijnen. In 1953 verscheen het eerste deel, in 1954 het tweede en derde. Ofschoon de namen van vele hoofdstukken aan de uitgave van 1935—1938 doen denken, draagt dit nieuwe „Nieuw Guinea" (dus niet „Nieuw Guinee" meer) in geen enkel opzicht het karakter van een tweede druk. Aan de hoofdtitel is een ondertitel toegevoegd: „De ontwikkeling op economisch, sociaal en cultureel gebied, in Nederlands en Australisch Nieuw Guinea" en alle hoofdstukken blijken een geheel nieuwe tekst te bevatten, waarin herhaaldelijk naar het werk van 1935—1938 verwezen wordt, zodat bezitters daarvan goed doen dit oudere werk niet uit hun boekenrij te verwijderen. Als redactionele medewerkers vermeldt het titelblad ir. A. J. Beversluis en A. F. Kuysten, vierendertig medewerkers stelden de drieëndertig hoofdstukken samen, terwijl nog talrijke deskundigen en overheidsdiensten hulp verleenden. En zo kan een ieder, die belang stelt in het wel en wee van dat grote weerbarstige eiland, dit standaardwerk, zoals minister Kernkamp en de hoofdredacteur zelf het boek in hun onderscheidene voorwoorden bestempelen, tegen betrekkelijk matige prijs als een onmisbare vraagbaak in zijn boekenkast opnemen. Het boekwerk is voortreffelijk verzorgd, gedrukt op fraai kunstdrukpapier, voorzien van 224 foto's en 80 kaarten en verduidelijkt door tal van grafieken en tabellen.

Het is goed, dat in deze tijd, die voor Nieuw-Guinea wel eens grote veranderingen zou kunnen brengen, de aandacht van het Nederlandse volk op dit gebied overzee wordt gevestigd. Het valt niet te ontkennen, dat men al lezende in dit boekwerk steeds meer onder de indruk komt van de zware taak en geweldige problematiek waartegenover ons land zich gesteld heeft, door zich — naar mijn mening terecht — vast te klampen aan het behoud van deze wilde uithoek van ons voormalige koloniale rijk. Geenszins is het te verwonderen, dat er verbazing, zelfs argwaan heerst bij velen over de onverzettelijke houding onzer regering

in het conflict, dat daardoor met Indonesië is gerezen. „Ons land heeft”, zo zegt het voorwoord van minister Kernkamp, „als een heilige opdracht de verplichting op zich genomen om naar beste krachten in overeenstemming met de beginselen, die zijn neergelegd in het handvest der Verenigde Naties, het welzijn van de inwoners van dit gebied te bevorderen”. Deze verplichting heeft natuurlijk al veel eerder bestaan, zeker al sedert de troonrede van 17 september 1901, waarin de belofte werd uitgesproken „geheel het regeringsbeleid te doordringen van het besef, dat Nederland tegenover de bevolking dezer gewesten een zedelijke roeping heeft te vervullen”. Nieuw-Guinea heeft daarvan in de eerste helft van de twintigste eeuw, zoals we reeds zagen, weinig ondervonden en wel voornamelijk doordat zovele meerbelovende delen van de Indische archipel het Nederlandse kapitaal en de Nederlandse energie opvorderden. Moge dan deze keer, nu wij onze gehele krachtsinspanning kunnen richten op hulp aan een, mede door onze nalatigheid achtergebleven gebied, er ernst gemaakt worden met de hoge opvatting waarvan 's ministers woorden getuigen. En dan zonder bijbedoelingen of hoop op materiëel gewin.

Alvorens enige aantekeningen te stellen bij die hoofdstukken, die in het bijzonder betrekking hebben op het terrein, waarop zich ons instituut bij voorkeur beweegt, volgen hier enige algemene opmerkingen.

Het boekwerk is blijkbaar niet volgens een bepaald schema bewerkt, althans in de volgorde der hoofdstukken is voor mij geen systeem te ontdekken. Waarschijnlijk zijn ze afgedrukt in de tijdsorde, waarin ze van de diverse auteurs ontvangen werden, vandaar wellicht ook, dat de hoofdstukken alleen in de inhoudsopgave genummerd zijn. Was de redactie wat meer planmatig te werk gegaan, dan zou allicht als eerste hoofdstuk een schets van de horizontale en verticale vorm van het eiland zijn opgenomen. Thans ontbreekt zulk een aardrijkskundige beschrijving, die voor de oriëntering van de lezer onmisbaar is, een gemis dat door het toegevoegde kaarten-materiaal, waarop trouwens lang niet alle aardrijkskundige namen uit de verschillende hoofdstukken zijn terug te vinden, niet wordt goedge maakt. Op dat eerste hoofdstuk had dan een verkenning van het eiland kunnen volgen zoals het ons als het ware door de natuur werd toevertrouwd, dus een reeks hoofdstukken over geofysica, geologie, oceanografie, meteorologie en de biosfeer (over de planten-, dieren- en mensenrassen). Het verdere menselijke weten en kunnen zou dan een behandeling gevonden kunnen hebben in de bekende reeksen van vakwetenschappen: de zuivere en de technische of toegepaste wetenschappen.

Aan de medewerkers is blijkbaar geen duidelijke omschrijving van hun taak, noch een vast aantal bladzijden toegewezen, hetgeen tot gevolg heeft gehad, dat verschillende schrijvers hun bijdrage lieten uitgroeien tot een brochure, waarin ze hun onderwerp uitputtend en geenszins beperkt tot de toestanden op Nieuw-Guinea behandelden. Zo beslaat het hoofdstuk kleine landbouw en kolonisatie niet minder dan 85 blz., dat over toekomstige industrie-mogelijkheden 88 blz., dat over de handel 127 blz., dat over exploratie 120 blz. enz.. Aangezien Nieuw-Guinea nog een nauwelijks ontgonnen en maatschappelijk nog weinig ontwikkeld land is, geven die uitvoerige verhandelingen betrekkelijk weinig feitelijke gegevens, wel veel plannen en voorstellen. En nu is er één ding waartegen niet genoeg gewaarschuwd kan worden en dat is het ongebreideld indienen van voorstellen en uitvoerige rapporten. Emerson heeft in zijn „Malaysia” de Nederlanders niet ten onrechte verweten, in veel grotere mate dan de Britten te zijn: „planners and theorists in the colonial sphere, a point illustrated not only by the voluminous reports of officials and commissions but also by the extent of the Dutch literature on the subject and the special periodicals devoted to it”.²⁾ De reeks van rapporten, die in een betrekkelijk kort tijdsbestek na de tweede wereldoorlog aan Nieuw-Guinea gewijd zijn, is reeds aanzienlijk. We hebben nu al: een „Nota bestuursbeleid Nieuw-Guinea” (1947), het „Verslag van de studiecommissie Nieuw-Guinea” (gouv. besluit van 15 maart 1948 no. 3) van 1949, het „rapport van de zgn. paritaire commissie Nieuw-Guinea (Irian)” (besluit van de ministers-conferentie der Nederlands-Indonesische Unie van 1 april 1950 no. MC/I/C/II 1 G.T.), het „verslag van de parlementaire commissie naar Nieuw-Guinea” (Bijl. zitting St. Gen. 1953—1954 3364), het „rapport der adviescommissie inzake de agrarische ontwikkelingsmogelijkheden in Nieuw-Guinea” (besluit minister van overzeese rijkssdelen van 5 februari 1953), 1954; het rapport van de interdepartementale commissie, getiteld: „Toekomstige ontwikkeling van Nieuw-Guinea” (besluit minister voor Uniezaken en Overzeese rijkssdelen en staatssecretaris van buitenlandse zaken van 23 november 1951, no. 8872) 2 delen, 1953; de rapporten ingevolge art. 73e van het handvest der Verenigde Naties, uitgebracht over de jaren 1950 tot en met 1954, terwijl ten slotte de publicatie van een rapport der Zuidpacific-commissie over het vraagstuk der bevolkingsafname in zuid Nieuw-Guinea eerstdaags is te verwachten. We bezitten trouwens over dat laatste vraagstuk reeds een voortreffelijk rapport van de bestuursambtenaar L. G. Boldingh,

²⁾ Rupert Emerson, *Malaysia, A study in direct and indirect rule*, 1937, blz. 410.

waarvan een bewerking te vinden is in het tijdschrift *Indonesië*, 5e jg. 1951.

Mijn derde kritische opmerking betreft het grote aantal dublures, waardoor dit boekwerk nodeloos omvangrijk en kostbaar is geworden. Hoeveel maal men ons wel poogt duidelijk te maken hoe de, overigens op enige uitzonderingen na weinig aantrekkelijke begroeiing er uit ziet, is nauwelijks te zeggen. Van het hoofdstuk geschiedenis vindt men hele brokken terug in de hoofdstukken over zending en missie, over de exploratie en over de kartering; over het weinige dat Nieuw-Guinea voortbrengt en het vele dat het zou kunnen leveren als er maar meer mensen waren en allerlei onoverkomelijke bezwaren uit de weg geruimd konden worden, laten tal van medewerkers op nogal eentonige wijze hun stem horen. Juist met het oog op die vele herhalingen had een zakenregister, zoals dat op zo voortreffelijke wijze voor het oudere werk door J. Tideman werd samengesteld, ook in dit boek niet mogen ontbreken.

Tenslotte zij aangetekend, dat veel werd opgenomen, dat ten tijde van de uitgave al als verouderd moest worden beschouwd.

Behandelen we thans aan de hand van het hier besproken boekwerk enige wetenswaardigheden, die een globaal overzicht kunnen geven van de toestanden op Nederlands Nieuw-Guinea, want in deze recensie beperk ik mij tot Nederlands gebied.

Van dit grootste eiland der aarde valt het westelijke part tot 47 % van de totale oppervlakte onder Nederlands bewind. Dit Nederlandse gebied met inbegrip van de eilanden meet 416.000 km².³⁾ Vóór het tijdvak der door van Heutsz gelaste militaire exploratie van 1907—1915 beperkte onze kennis van het eiland zich vrijwel uitsluitend tot de vorm der kusten. Slechts enkele bestuursambtenaren, natuurwetenschappelijke verkenner en zendelingen hadden zich een eind landwaarts in gewaagd. Aan de genoemde militaire exploratie danken we, behalve het in 1920 te Weltevreden verschenen rijke verslag, de prachtige schetskaart van Nieuw-Guinea, schaal 1 : 1.000.000 (in 4 bladen) met nog 8 detailkaarten. Het centrale bergland bleef echter bij deze gelegenheid nog vrijwel onverkend, welke lacune reeds enigszins werd opgevuld door de beide Lorentz-expedities van 1907 en 1909—1910,⁴⁾ die van Franssen Herderschee van 1912—1913⁵⁾ en de beide Engelse expedities van 1910—1911 en 1913 naar het Carstensz-gebergte.⁶⁾ De eigenlijke land-

³⁾ Vgl. dr. K. W. Galis, „Geschiedenis” in dl. I, blz. 27.

⁴⁾ Dr. C. Schumacher, „Exploratie” in dl. III, blz. 62 en v..

⁵⁾ Dezelfde blz. 65.

⁶⁾ Dezelfde blz. 71.

exploratie stond in het tijdperk 1915—1935 vrijwel stop, ofschoon men de expedities naar de Wilhelmina-top van de kapiteins Overeem en Kremer in de jaren 1920—1921 en 1921—1922 nog als landverkenning kan zien.⁷⁾ In genoemd twintigjarig tijdperk werd de landexploratie door economische exploratie vervangen met de olie en erts als inzet, terwijl ten behoeve van kolonisatieplannen verschillende streken bodemkundig onderzocht werden. Uit wetenschappelijk oogpunt was in deze periode vooral de Amerikaans-Nederlandse expeditie van 1926 naar het Nassau-gebergte (Stirling-Docters van Leeuwen) van het meeste belang.⁸⁾ Voor het eerst werd daarbij, zij het dan ook met weinig succes, gebruik gemaakt van een vliegtuig met gering laadvermogen (250 kg). Het laatste tijdvak van 1935 tot heden wordt gekenmerkt door het veelvuldig benutten van vliegtuigen, vooral bij de opname d.m.v. luchtfotografie van de 10.000.000 ha grote opsporingsconcessie van de in 1935 gestichte N.N.G.P.M., waarbij aangesloten de land- en bosbouwkundige verkenningen van ir. Z. Salverda in de Vogelkop en naaste omgeving en de opsporingswerkzaamheden naar goud aan de zuidkust. Door van vliegtuigen gebruik te maken voor ontdekkings-tochten kwam de kostbare opvoer van vivres d.m.v. een lange tros van dragers te vervallen (o.a. bij de expeditie Colijn naar de Carstensz-top 1936, de Archboldexpeditie naar Baliem-vallei en Kadie-meer 1938 en de Le Roux-expeditie naar de Wisselmeren 1939). Ofschoon voet-tochten nodig blijven om land en volk van nabij te leren kennen en er op dit gebied dan ook door vaak nog jonge mensen merkwaardige staaltjes van moed en volharding betoond zijn — denken we slechts aan de tochten van de controleurs dr. J. V. de Bruyn en R. Meyer Ranneft in het Wisselmeren-gebied tot aan de Baliem —, hebben we het aan de moderne karteringsmethoden met gebruikmaking van luchtfoto's te danken, dat we van nog nimmer betreden delen van Nieuw-Guinea toch reeds veel te weten zijn gekomen over hun topografie, morfologie, geologie, hun bebossing, de daar wonende bevolking en het bodemgebruik. Van een en ander is het gevolg, dat we nu reeds kunnen beschikken over een prachtige, zij het niet geheel feilloze, reliëfkaart van het Nederlandse deel van Nieuw-Guinea,⁹⁾ terwijl na de voltooiing van de luchtfotografische opname van de Grote Meer-vlakte door de Aero Carto van de K.L.M., in 1957 een grote overzichts-

⁷⁾ Dezelfde blz. 67.

⁸⁾ Dezelfde blz. 77—78 waar als jaartal 1923 staat opgegeven. Zie echter Le Roux in Nieuw Guinee, 1935, dl. I, blz. 85—86.

⁹⁾ Nederlands Nieuw Guinee III no. 5, blz. 12—13 (H. Eggink drs.).

kaart van Nieuw-Guinea het licht zal kunnen zien op schaal 1 : 100.000, practisch zonder witte plekken.¹⁰⁾ Merken we tenslotte op dat de hydrografische opneming (de kustlijn van het Nederlandse deel van het hoofdeiland meet 2100, die van de omliggende eilanden 500 zee-mijlen) zal worden afgerond m.n. door opmeting van het hiaat aan de zuidkust door de opnemingsvaartuigen Hr. Ms. Luymes en Snellius.

Terloops moge worden aangetekend, dat het mij niet aanbevelenswaardig voorkomt, de land- en zeekaarten nog meer dan al het geval is, te verrijken met westerse namen. Van meer belang zijn de namen, waaronder rivieren, bergen enz. bij de bevolking zelf bekend staan.

Het klimaat is over het algemeen niet gunstig te noemen. Behalve te Merauke, waar door de z.o. winden de temperatuur tot 16° C. kan dalen, varieert de laagland-temperatuur tussen 26° C. en 35° C.

Van de geologie van Nieuw-Guinea is de meest kenmerkende trek, „dat de gebergtevorming, de *orogenese*, daar *thans nog zo uitermate actief* is”. Geologisch is Nieuw-Guinea „een zeer jong eiland, zo jong, dat de bouw ervan nog niet voltooid is”. Daardoor „is Nieuw-Guinea voor de mens geen rustig woongebied” en mede doordat „in het Westelijk deel van het eiland actieve vulkanen, die door asregens de bodem periodiek met mineralen verrijken”, ontbreken, „is de bodem niet bijster vruchtbaar”. „De bewoner vindt er weinig brede, rustige en vruchtbare valleien; hij stuit er telkens op moeilijk passeerbare barrières hetzij bergketens, hetzij moerassen, die zijn actie-radius beperken, terwijl in alle jaargetijden goed bevaarbare rivieren tot de uitzonderingen behoren”.¹¹⁾

Dit oordeel van Van Bemmelen betreffende de geringe vruchtbaarheid wordt goeddeels onderschreven door de bodemkundige prof. dr. F. A. van Baren,¹²⁾ al kreeg deze deskundige bij persoonlijk bezoek aan de Grimévlakte (z.w. van het Sentanimeer), Momi, Ransiki en Manokwari (oostkust Vogelkop) en de omgeving van Merauke de indruk „dat het productiepotentiëel althans plaatselijk niet onvoldoende genoemd kan worden”. Evenwel: „is een in het bijzonder met Java en Sumatra te vergelijken *regionale vruchtbaarheid niet te verwachten*”.¹³⁾

Over de natuurlijke begroeiingstoestand van de bodem bevat het boekwerk twee elkaar vaak overlappende belangwekkende hoofdstuk-

¹⁰⁾ Oost en West, 48, 8, blz. 11.

¹¹⁾ Prof. dr. R. W. van Bemmelen in hoofdstuk „Geologie” dl. I, blz. 269 en 281.

¹²⁾ Prof. dr. F. A. van Baren, hoofdstuk „Bodem” in dl. II, blz. 69.

¹³⁾ Dezelfde dl. II, blz. 67.

ken. „Vegetatie en flora” door dr. C. C. G. J. van Steenis¹⁴⁾ en „Bossen” van ir. A. J. Beversluis.¹⁵⁾ Beide verhandelingen zijn ook voor hen wier aandacht zich meer in het bijzonder richt op de levensomstandigheden der bevolking van belang, aangezien zij mede aandacht geven aan de wijze waarop de mens de natuur benut en ontluiserd heeft. Aardig is het bijvoorbeeld te lezen hoe vooral de Bergpapoea bij ladangaanleg de pandanus spaart (deze bomen voorziet hij in het bos van bezitstekens en verbindt ze onderling door paden), hoe hij door uitzaaien van pitten geleidelijk de ladang omzet in een regelmatige pandantuin van geselecteerde soorten om regelmatig de verre van smakelijke enorme vruchten te oogsten, waarvan hij op tot nu toe onverklaarbare wijze te weten is gekomen, dat de van oranje vethoudend sap voorziene vruchtwand, rijk aan pro-vitaminen (carotinoïden), voor zijn lichamelijk welzijn belangrijk is, zodat die vruchten een essentieel onderdeel van het volksdiëet zijn geworden.¹⁶⁾ De pandan, die ook het materiaal levert voor de gevlochten regenmatten of -kappen, staat dan ook bij de Papoea hoog in aanzien. Belangwekkend zijn ook de mededelingen betreffende de in de Baliem-vallei bestaande landbouwmethoden, „die een hoge graad van perfectie hebben bereikt en die nauwelijks te verbeteren zijn, hoewel ze slechts worden uitgeoefend met behulp van de stenen bijl, de spatelvormige stokken en de handen. Drainage, terrassering der helling-culturen, aanleg der plantbedden, wieden, erosie-controle en grondbehoud, sloot- en gootsysteem, afrasteren, rotatie-culturen, opwerken van vruchtbare alluviale ondergrond, onderspitten van groene planten (een soort primitieve compostering) en gebruik van varkensmest verraden een hoge graad van routine, gestage arbeid, ervaring en intelligentie der landbouwende Berg-Papoea's”.¹⁷⁾ „Niet onvermeld mag blijven, dat op Frederik Hendrik-Eiland drijvende eilanden (drijftillen) als bouwvelden worden aangelegd”.¹⁸⁾ Blijkens een rapport van controleur J. W. Schoorl wordt ook hier veel werk gemaakt van de tuinbouw en wedijveren de dorpsheften in bekwaamheid grote knollen te kunnen telen, door deze tijdens *damboe-eetfeesten* ten toon te stellen.¹⁹⁾ De afdeling ethnobotanie van Van

¹⁴⁾ Dl. II blz. 218—275. Men leze hiernaast zijn Leidse intreerede „Homo Destruens” (7 mei 1954) en zijn beide voordrachten „De plantenwereld” en „Mens en plant” in „Schakels”, oktober 1954 no. 81.

¹⁵⁾ Dl. II blz. 276—356.

¹⁶⁾ Dl. II blz. 235, 244 en 269.

¹⁷⁾ Dl. II blz. 269—270 naar L. J. Brass.

¹⁸⁾ Dl. II blz. 267.

¹⁹⁾ Adatrechtbundel 45, blz. 313 en v. en 459.

Steenis bevat nog tal van losse wetenswaardigheden over het gebruiken van genotmiddelen leverende gewassen (tabak, pinang, wati enz.) en van magische planten volgens de signatuur- en de transmigratieleer. Aardig zijn vooral de mededelingen over het uitwisselen van *Dracaena* tussen vijandige stamhoofden ter bevestiging van de vrede en over het uitspuwen van pruimen van de aromatische massooibast bij het passeren van een meisje als een teken van genegenheid.²⁰⁾

Het laatste aan de Verenigde Naties uitgebrachte rapport inzake Nederlands Nieuw-Guinea (1954) stelt, dat dit territorium voor ongeveer 80 % van de oppervlakte bebost is (blz. 4).

Ir. Beversluis beschrijft de tien hoofdtypen, waarin hij, te beginnen bij het vloedbos aan de modderkust en te eindigen bij de vrijwel bosloze droge gebieden (savanne en alpine gebieden boven de boomgrens), de bossen indeelt en vertelt uitvoerig welke producten ze ten behoeve van de volkshuishouding of van de uitvoerhandel opleveren. Ten opzichte van de mogelijkheid ener economisch verantwoorde bosexploitatie laat deze schrijver zich niet al te hoopvol uit.²¹⁾ De bosopstand is over het geheel genomen zeer heterogeen, levert daardoor onvoldoende partijen van gelijksoortig hoogwaardig hout, benodigd voor houtzagerij of exporthandel, zodat alleen door convertering van de bossen of zelfs door algeheel nieuwe aanplant tot exploiteerbaar homogeen bos is te geraken. Voor aanplant beveelt hij aan de *Agathis*,²²⁾ een snel groeiende boom, die op Nieuw-Guinea zelfs op slechte gronden goed gedijt, die per ha een zeer grote massa hout levert, „dat in de eerste plaats zeer geschikt is voor hoogwaardige cellulose, buitendien voor plywood-fabricage, bezaagd hout, enz.. Behalve dit wordt ook copal geproduceerd, dat wellicht nog belangrijker dan de houtproductie zou kunnen blijken”.²³⁾ Het eigenaardige is dat Beversluis, die stelt „dat de copal van de op Nieuw-Guinea voorkomende *Agathis* de beste is van alle in Indonesië voorkomende copalen wegens grote graad van oplosbaarheid in alcohol en het niet verkleuren bij hogere temperatuur”, blijkbaar niet in overweging neemt de nieuwe *Agathis*bossen bij de bestaande te doen aansluiten en op deze wijze die oude bossen voor alge-

²⁰⁾ T.a.p. blz. 271—272.

²¹⁾ Het arbeidersprobleem, dat door vertrek van de Keiëse kappers nijpender is geworden en de verkeersobtakels bij de houtafvoer, laat ik buiten beschouwing. Vgl. dl. II blz. 333.

²²⁾ Dit deed ook dr. L. J. van Dijk in zijn Wageningse proefschrift „Landschapsbedrijven als middel tot opheffing van onontwikkelde streken in Nederlands-Indië” (1942).

²³⁾ T.a.p. dl. II blz. 336.

hele ondergang te behoeden. Op Nieuw-Guinea doet zich namelijk hetzelfde euvel voor als dat waartegen schrijver dezes veertig jaar geleden op Batjan de strijd moest aanbinden, n.l. het zorgeloos doodtappen door de bevolking van de Agathis-bomen en het niet bijplanten en onderhouden van jonge boompjes.²⁴⁾ Door aanstelling van zgn. damar-opzichters werd toen gepoogd dit euvel te bestrijden.

De Agathis groeit op Nederlands Nieuw-Guinea zowel in het laagland en het heuvelterrein (Biak, Japen, Misool, Sorong, Inanwatan, Babo op het Bombarai schiereiland, oostelijk van de Mamberamo in het boven-Apauwer-Verkam-Tor-gebied en verder in het zuidoostelijke Geelvinkbaai-gebied te Wanggang en Wainami, enz.) als in het bergland boven 700 m (Onin-schiereiland, binnenland van Kaimana, Mimika, Sausopor.²⁵⁾ De rijke Agathisbossen in het Kaimana'se „zijn thans door onoordeelkundig tappen volkomen uitgeroeid” en die in het achterland van het Mimika-gebied, worden waarschijnlijk thans uitgeroeid (blz. 311), aangezien de bevolking er de prachtige bomen vaak ringt, waardoor zij na één of twee jaar afsterven. Door toepassing van de nieuwe, door Lundquist — de schrijver van het aardige „Papoea's waren mijn vrienden” — uitgevonden tapmethode met een speciaal soort tapmesje en door meer op de verjonging te letten, zal men de copal-bossen niet alleen kunnen redden (blz. 338), doch ook ze in regelmatige geselecteerde plantages kunnen omzetten. Dat de Papoea voor zulk een vernieuwing wel te vinden zal zijn, blijkt uit hetgeen zoeven werd medegedeeld betreffende de pandantuinen en uit zijn neiging de wilde notemuskaatbossen op west Nieuw-Guinea te converteren in min of meer verpleegde bostuinen.²⁶⁾ Over het algemeen schijnt de Papoea, mits men zijn adatrechten op de bossen, waaraan Beversluis gelukkig mede aandacht schenkt,²⁷⁾ eerbiedigt en hem duidelijk maakt welke belangen bij bepaalde overheidsmaatregelen gebaat zijn, volgzzaam genoeg te zijn. Deze geesteshouding kan ook te pas komen bij de bestrijding van bosbranden, die terwille van de ladang-wisselbouw, doch ook ter wille van de jacht veelvuldig worden gesticht. „In het regenrijke Nieuw-Guinea heeft de brand over het algemeen niet zoveel kans”. „Bovendien is de bevolking weinig talrijk, zodat dergelijke (kale) terreinen betrekkelijk schaars voorkomen”, verklaart de schrijver (blz. 313). Dat in de nabijheid van grote bevolkingscon-

²⁴⁾ Vgl. Het damarbedrijf in het sultanaat van Batjan (met kaart). T.B.B. no. 4, deel IV van 1916.

²⁵⁾ T.a.p. dl. II blz. 291—292 en 312.

²⁶⁾ Dl. II blz. 292.

²⁷⁾ Dl. II blz. 347.

centraties door zulke bosvernietiging niettemin de houtvoorziening ernstig kan bedreigd worden, blijkt uit de recente grondbeschermingsordonnantie (gouvernementsblad 1954 no. 73 met toelichting in bijvoegsel van het officieel nieuwsblad van 15 september 1955 no. 4), die reeds ten aanzien van de bossen om Hollandia toepassing vond na ampel overleg met de beschikkingsgerechtigde gemeenschappen Ajapo, Enggros, Kajoebatoe, Kajoepeoloe, Nafri en Tabati, die er voor eigen gebruik een kap- en winningsrecht behouden.

In zijn beschrijving van de dierenwereld van Nieuw-Guinea legt de Leidse hoogleraar dr. N. Boschma²⁸⁾ nadruk op het probleem van de samenhang met de fauna van Australië en met die van Azië. Echter, ook een eigen Papoeese dierenwereld bleek te bestaan. „Verscheidene groepen hebben in Nieuw-Guinea hun ontwikkeling gekregen, wat aanleiding heeft gegeven tot het ontstaan van vele species en genera die alleen hier voorkomen”. In zijn belangwekkende openbare les „Zoölogisch onderzoek in Nieuw-Guinea” (Leiden 11 mei 1954) heeft dr. L. D. Brongersma hetzelfde thema behandeld en naast het voorkomen van de vele endeïsmen nog in het bijzonder gewezen op de geografische variabiliteit.²⁹⁾

Men zou verwachten in aansluiting op de beschrijving van flora en fauna een hoofdstuk aan te treffen over de plaats van de Papoea in het samenstel der rassen, doch zo'n fysisch antropologisch hoofdstuk ontbreekt, ofschoon er over bevolkingsmigraties op en om Nieuw-Guinea toch een uitgebreide, vaak zelfs zeer oude literatuur bestaat en Bijlmer in het werk van 1935—1938 er aandacht aan schonk. Galis zegt er wel iets over in zijn hoofdstuk „Geschiedenis”³⁰⁾ en van Baal stipt het probleem terloops aan.³¹⁾ Persoonlijk heeft mij zeer getroffen een verhandeling van Felix Speiser „Melanesien und Indonesien” in het Z.f.E. 70, 1938, blz. 463—481.

Een cultureel antropologisch overzicht wordt gegeven door dr. van Baal in het hoofdstuk „Volken”,³²⁾ Zoals bekend is de materiële cultuur der Nieuw-Guinea-volken armelijk, doch zeer ongelijk van spreiding en van enorme variabiliteit. Deze laatste eigenschappen corresponderen met de taalverspreiding in talloze kleine versnipperde taalgebieden. Waar de schrijver het kenmerkende van een volk ziet in

²⁸⁾ Hoofdstuk „Fauna”, dl. II blz. 190—216.

²⁹⁾ Vgl. ook zijn serie lezingen in „Schakels” 1954 no. 77.

³⁰⁾ Dl. I blz. 1—5.

³¹⁾ Dl. II blz. 443.

³²⁾ Dl. II blz. 438 en v.

een belangrijke mate van eenheid in taal en cultuur, is het duidelijk, dat Nieuw-Guinea bewoond wordt door een groot aantal kleine volkjes, en deze blijken niet alleen in taal en materiële cultuur doch ook wat de sociale structuur betreft zich onderling te onderscheiden naar een heel gamma van vormen. In een beknopt doch sprekend overzicht toont van Baal aan, dat wegens het ontbreken van althans een globale kennis van al deze samenlevingen een classificatie in cultuurprovincies nog vrijwel onmogelijk is. Een eerste poging daartoe is ondernomen door nu wijlen prof. dr. G. J. Held in zijn „De Papoea Cultuurimprovisator”. Van Baal wijst erop, dat men bij Held's indeling telkens weer op het bezwaar stuit, de tussenliggende gebieden niet te kunnen classificeren, dan wel binnen de aldus onderscheiden gebieden weer zoveel verschillen op te merken, dat men zich afvraagt, of men wel grond heeft, om aan deze „provincies” aldus vast te houden? ³³⁾ Held heeft deze bezwaren zelf zeer goed aangevoeld en verklaart dan ook uitdrukkelijk slechts een „schetsmatige aanduiding der zgn. „cultuurprovincies” te willen geven”. Ook dient zo'n cultuurprovincie niet verward te worden „met een geographische, administratieve of culturele eenheid. Het gaat hier — zo zou men kunnen zeggen — slechts om enige typische streekeigenaardigheden” En na te hebben uiteengezet, dat door het mankeren van gegevens nog niet heel Nieuw-Guinea in zulke provincies kan worden verdeeld, vervolgt Held: „Het gaat dus slechts om een opsomming van in het algemeen tamelijk heterogene cultuurelementen, waardoor het ene gebied tegenover het andere opvalt. Cultuurelementen, die in een bepaalde cultuurprovincie door ons als opvallend zijn genotypeerd, ontbreken ook elders niet. Wanneer men dit voorbehoud in gedachten houdt, lijkt ons een samenvatting nuttig en niet onverantwoord”. ³⁴⁾ Mij dunk, daartegen valt niet veel in te brengen.

De reeks volkjes waarvan van Baal aan de hand van de literatuur een knappe samenvatting geeft, is voor Australisch Nieuw-Guinea veel langer en meer zeggend dan voor Nederlands Nieuw-Guinea, dat op het gebied van werk te velde nog grote achterstand vertoont, een achterstand die echter gelukkig in de laatste jaren snel wordt ingelopen (Boelaars, Galis, Kamma, van der Leeden, Pouwer, Zegwaard enz.). We danken deze vooruitgang aan het bestaan van het Kantoor voor Bevolkingszaken te Hollandia, gesticht door dr. van Baal, ³⁵⁾ van waaruit de werkzaamheden der etnologen zoveel mogelijk aangemoedigd

³³⁾ T.a.p. blz. 444.

³⁴⁾ Cultuurimprovisator blz. 17—18.

³⁵⁾ Vgl. Dl. III blz. 185 en gouv. blad 1951 no. 3.

en gesteund worden en dat ook voor publicatie het nodige onderneemt. Het is van uitnemend belang, dat dit kantoor blijvend de beschikking behoudt over enige goed onderlegde antropologen en sociologen.

Op blz. 439 van zijn verhandeling stemt van Baal in met de vaak ook voor het Australisch gebied in de Nieuw-Guinea-literatuur geuite klacht: „Hoofden kent de Papoea slechts in zeer geringe mate en met geringe macht”. Hierbij moge worden aangetekend, dat bij het woord macht de Westerling al gauw denkt aan een efficiënt gezag op bepaald gebied, nl. dat van openbare orde en welvaart. Bij primitieve volken, die in versnipperde elkaar vaak vijandig gezinde groepjes leven, welke groepen zich meestal schikken om een middelpunt van verering (tempel, feesthuis e.d.), wordt het gezag evenwel bepaald naar de mate waarin een oorlogsleider krachtig weet op te treden naar buiten of waarin bepaalde functionarissen zich op religieus gebied laten gelden. Het gezag wordt bovenal bepaald door het ontzag, dat men voor zulke individuen heeft. Krijgsoversten, die zich bij snel- en wraaktochten onderscheidden, tovenaars en feestfunctionarissen die door hun optreden bij de vaak veel organisatie vorderende pompeuze feestelijkheden het geestelijk heil der groep zeker stelden, worden dan ook in de literatuur, naast de raden van ouden of van familierepresentanten, als groepsleider gesignaleerd. In de jongere geschriften vindt men echter ook telkens hoofden van invloed genoemd die vaak geenszins slechts losse figuren blijken te zijn, doch representanten van hoofdengeslachten. Zo verklaart mr. J. J. de Zoete, dat er in de zes clans der Gab-Gabkampong Bosset zes oorlogsleiders voorkwamen, van wie die van de clan Beipag de belangrijkste was. „*Want Nggiwa*” (de cultuurheros), *zelf behoorde tot de Beipag*”. Deze legeraanvoerder — een nakomeling van Beipag — noemt deze schrijver een „geboren heerser”, die zijn grote invloed op grond van zijn geboorte verwierf”.³⁶⁾

Belangwekkend is ook hetgeen controleur F. J. M. Cappetti te Kepi (onderafdeling Mappi) kort geleden berichtte over de krijgsoverste bij de Jaqai en de Auwju.³⁷⁾ Deze figuur is meer dan expeditieleider „ook in het leven van alle dag, bij gebeurtenissen als huwelijksluiting of begrafenissen, bij onenigheden en ruzies, kortom bij alle zaken neemt hij een bijzondere plaats in. Niet krachtens zijn durf en capaciteiten bij sneltochten, maar in principe krachtens aanstelling tot deze functie. En, merkwaardig genoeg, deze aanstelling geschiedt niet door de gehele clan, maar door de oude „*rade pogho*” (= krijgssheer) „of *akiarade*”

³⁶⁾ Adatrechtbundel 45 blz. 306.

³⁷⁾ B.B. blad II no. 4 blz. 19—20.

(zijn bijstand). Deze adatbijstand is degeen, die de wil van de krijgsheer aan de clanleden bekend maakt; hij is de vermaner, die zegt hoe de adat (*akiaq*) het verlangt. Dit schijnt een figuur te zijn in de trant van de oud-Scandinaafse wetzegger. De opvolging in deze functies geschiedt door vererving met electie. De keuze heeft reeds plaats tijdens het leven van de oude functionaris, die uit zijn familieleden diegene daartoe aanwijst „die ijverig is en vrijgevig, volgzzaam in de door de ouden gegeven bevelen en adviezen, de regelen van het grondenrecht en visrecht, die het huwelijks- en erfrecht goed begint te weten en de gebruiken bij huwelijksluiting enz. kent”. En hij krijgt *deze* opdracht van de oude leider: „Straks als ik oud ben en sterf, geef jij dan de *akiaq* aan mijn kinderen door”. Het is duidelijk dat men hier van een geïnstitutionaliseerd hoofdengezag kan spreken.

Dat ook bij de Asmatters zulke leidinggevende figuren voorkomen, kan men lezen in de nota „De sociale structuur van de Asmat-stam” van de pastoors Zegwaard en Boelaars.³⁸⁾ Controleur Scheele, die ook onder dit krijgshaftige volk vertoefde, deelde mij mede, dat er krachtfiguren van formaat bij waren, echte Napoleons in zakformaat, die een strenge discipline onder de strijdbare mannen wisten te handhaven.

Aardig is het verder wat controleur Schoorl over Frederik Hendrik-Eiland meedeelt. Men vindt daar niet alleen hoofden van dorpsheften of -wijken, doch plaatselijk ook de tuinfeestfunctionaris, de *tsjebe*, die raad geeft inzake het kweken van grote knollen voor de zgn. *damboe*-feesten, gepaard gaande met ceremoniële oebi-uitstallingen met wedstrijdbedoelingen. Die *tsjebe* kan ook de tuinders verplichten tot levering van voedsel aan de feestleiders.³⁹⁾

Een merkwaardige gezagsdrager bij volkjes op de Vogelkop is de *bobot*, de beschikker over de ceremoniële lijnwaden (*kain timor*), tevens priester (*woflé*), een figuur die bij het bestuur in een niet al te best blaadjie staat, doch die in de ogen der bevolking een grote naam heeft. Die timor-doeken hebben een belangrijke sociale functie gehad doordat ze in deze zo versplinterde maatschappij een onderling verkeer bevorderden door schier de gehele Vogelkop en het is zeer de vraag of de verbranding van bestuurswege dezer doeken, die vooral bij bruidschatten andere adatbetalingen onmisbaar waren, wel valt toe te juichen. Dat er op de Radja Ampat-eilandengroep en langs de noordkust van

³⁸⁾ Adatrechtbundel 45 blz. 244 v. Men zie vooral de figuur van Warsekomen op blz. 268.

³⁹⁾ Adatrechtbundel 45 blz. 316. Soortgelijke uitstallingen komen voor bij de Trobianders en de Orokaiva. Vgl. Cultuurimprovisator blz. 65.

Nieuw-Guinea plaatselijk een meer geïnstitutionaliseerd bestuur voor- kwam (Geelvinkbaai, Biak, Wandamen, Waropen, deel van Sarmi, de Hollandiabaai en Sentanimeerstreek) is voldoende bekend. Op de Geelvinkbaai-kust en Roon schijnt zelfs een eigen rechtspraak, die bepaalde procesvormen in acht nam, te hebben bestaan.⁴⁰⁾ Ik heb bij dit punt wat lang stilgestaan, omdat ik het geenszins onmogelijk acht, dat bij meer diepgaande studie nog allerlei adatrechtelijke gezagsorganen in het licht zullen treden, die ook voor het bestuur van nut zouden kunnen zijn. Het was in Indonesië eertijds ook niet ongebruikelijk het potentiële der adathoofden te laag aan te slaan.

Nog enkele losse opmerkingen bij van Baal's zo belangrijke bijdrage: op blz. 440 haalt de schrijver als bewijs voor de diepgewortelde ongedisciplineerdheid der Papoea's aan de neiging in de sociale werkelijkheid van het ideaaltype van voorkeur- of voorgeschreven huwelijk af te wijken. Deze neiging bestaat bij mijn weten overal, ook in Indonesië. Men oordeelt, dat aan de voorouderadat op dat punt al is voldaan, wanneer bij polygame huwelijken dat met de eerste vrouw of wanneer in een familie het huwelijk van de oudste zoon bijvoorbeeld, aan het ideale patroon beantwoordt. Volgende huwelijken mogen anders zijn, al is men dan wel eens tot een adatreactie jegens de potentiële schoonouders verplicht. Op blz. 444-445 betoogt de schrijver, dat bij de knollenbouwers een soberder ceremonieel-religieus leven voorkomt dan bij de sago-winners, aangezien laatstgenoemden door hun gemakkelijker bestaan meer tijd en gelegenheid hebben pompeuze feesten te vieren. Dit lijkt me een Westers rationalistische voorstelling van zaken, die niet door de toestanden op en buiten Nieuw-Guinea wordt bevestigd.

Op blz. 457 verklaart de schrijver, dat op de Waropenkust de clans patrilineaal zijn. Held rept van een alternerend stelsel. Op blz. 456 lezen we, dat op grond van persoonlijke indrukken de schrijver het waarschijnlijk acht, dat de bewoners van Frederik Hendrik-eiland een samenhang vertonen met de Papoea's van het Trans Fly-gebied. Bedoelde eilandbewoners denken er blijkbaar zelf ook zo over, en noemen zich Kanoem-anim.⁴¹⁾

Aan de godsdienst der Papoea's is in dit boekwerk geen hoofdstuk gewijd. Enigszins wordt in dit gemis voorzien doordat dr. Kamma zijn bijdrage over de „Zending”⁴²⁾ aanvangt met een overzicht „De situatie

⁴⁰⁾ Adatrechtbundel 45 blz. 559—560.

⁴¹⁾ H. Neverman „Onder koppensnellers en moerasmensen” blz. 173.

⁴²⁾ Dl. I blz. 82 en v..

op religieus gebied", dat echter in hoofdzaak betreft de westelijke Vogelkop en het Noemfoorse gebied. Zijn beschouwingen terzake waren ons al bekend uit zijn opstellenreeks „Levend Heidendom”⁴³⁾ en ze werden nader uitgewerkt in zijn Leidse proefschrift „De Messiaanse Koréri-beweging in het Biak-Noemfoorse cultuurgebied” (1954). Held's Cultuurimprovisator bestrijkt in zijn zevende hoofdstuk „Godsdienstige voorstellingen” ook voornamelijk het Biak-Noemfoorse gebied en ook hij schenkt veel aandacht aan de heilsverwachtingen. Van de streken waar die verwachtingen niet voorkomen wordt over de godsdienst niets gezegd. Terloops moge hier worden opgemerkt, dat het feit dat in Nederlands Nieuw-Guinea „cargo-cults zich zo veel sterker doen gelden onder protestantse dan onder katholieke Papoea's” m.i. niets te maken heeft met een verschillend optreden dezer beide bekeringsrichtingen, zoals van Baal schijnt aan te nemen.⁴⁴⁾ De zaak is m.i. namelijk deze, dat de katholieken hun missiewerk verrichten in streken op zuid Nieuw-Guinea waar aan de oude heidense religie heilsverwachtingen vreemd zijn,⁴⁵⁾ waar tijdens de heidense ceremoniën periodiek de gemeenschap in de heilstijd wordt teruggeplaatst, waardoor een dermate zelfverzekerdheid, zelfs superioriteitsgevoel van de *anim ha*, „de ware mens”, te zijn, zich heeft vastgezet, dat „bij dit volk van primitieve koningen tot op de dag van vandaag eenvoudig geen plaats was en is voor morele depressie”.⁴⁶⁾ Kortsluitingsreacties zijn hier dus uitgesloten.

De talen van Nederlands Nieuw-Guinea worden in het tweede hoofdstuk van deel I besproken door de gesubsidiëerde missie-ethnoloog dr. J. Boelaars M.S.C.⁴⁷⁾ Deze schrijver behandelde in zijn Utrechts proefschrift „The linguistic position of South Western New Guinea” (1950) aan de hand van materiaal afkomstig van de paters P. Drabbe en H. Geurtjens betreffende vierentwintig talen en dialecten uit zuid Nieuw Guinea, de vraag in hoeverre die talen onderling overeenkomsten en verschillen vertonen en hoe ze zich verhouden tot de Austronesische talengemeenschap. In het slothoofdstuk komt hij tot de slotsom, dat die talen echte Papoea-talen zijn, d.w.z. „non-Melanesian”. Drabbe's werk was voornamelijk bestemd voor zijn mede-missionarissen, die in de praktijk met de talen te maken en die te horen zouden krijgen, zodat

⁴³⁾ M.T.Z. 1939.

⁴⁴⁾ Dl. II blz. 247.

⁴⁵⁾ Pouwers proefschrift: „Enkele aspecten van de Mimika-cultuur”, blz. 254.

⁴⁶⁾ Dl. I blz. 185, J. Verschuren M.S.C.

⁴⁷⁾ Dl. I blz. 66 en v..

aan een preciese fonetische transcriptie niet veel aandacht was gegeven. Mede door dit gebrek en andere defecten van het grondmateriaal was Boelaars' geschrift niet al te best geslaagd en ontmoette het bij vakgeleerden nog al wat critiek, waarvoor verwezen moge worden naar de aankondigingen van dr. E. M. Uhlenbeck in B.K.I. 107, 1951, blz. 90—92 en van Mark H. Watkins in *Language* 27, 1951, blz. 602—606. Niettemin is dit proefschrift weer de grondslag geweest voor Boelaars' behandeling der talen van zuid Nieuw-Guinea in dit zamelwerk. Van de talen van noord Nieuw-Guinea hebben alleen die van de Geelvinkbaai de aandacht. Wie enig inzicht wil krijgen in de ontzettende taalverscheidenheid op Nieuw-Guinea kan thans met succes raadplegen een tweetal artikelen van dr. J. C. Anceaux „De huidige stand van het taalonderzoek op Nieuw-Guinea's Westhelft” en „New Guinea, Keystone of Oceanic linguistics” in B.K.I. 109, 1953, blz. 213 e.v. en 289 e.v.. Ook de geschriften van dr. Cowan, m.n. zijn „Voorlopige resultaten van een ambtelijk taalonderzoek” (Verhandeling van het K. I. v. T. L. en V. 1953) verdienen de aandacht, o.a. om de daarin voorkomende taalkaarten.⁴⁸⁾

Betroffen de tot dusver besproken hoofdstukken Nederlands Nieuw-Guinea zoals het zichzelf aan de wereld gepresenteerd heeft, de nog resterende behandelen meer de vraag wat de wereld, d.w.z. de Westerse wereld, met Nieuw-Guinea voorheeft. Nederland, als beherende mogendheid is volgens artikel 73 van het handvest der Verenigde Naties gehouden naar beste krachten het welzijn van de inwoners van dit gebied te bevorderen. De Nederlandse regering volbrengt deze taak ten eerste: door een in het besluit bewindsregeling Nieuw-Guinea ⁴⁹⁾ ingesteld bestuur en een ingestelde of erkende rechtspraak;⁵⁰⁾ ten tweede: door de hulp van zending en missie, vnl. voorzover betreft de zorg voor het onderwijs; ten derde: door concessionarissen, die de overheidstaak, de natuurlijke rijkdommen — mede ten bate van het land — te ontginnen, hebben op zich genomen, waarbij voor het heden in de eerste plaats te denken aan de N.N.G.P.M., en ten vierde: door hulp van internationale organen z.a. die van de Verenigde Naties en van de South Pacific Commission.

Aangezien al deze bemoeienis slechts indirect met de taal-, land- en volkenkunde heeft te maken, zal ik de desbetreffende hoofdstukken

⁴⁸⁾ Vgl. ook T.N.G. 13, 1952—'53 betreffende „De Austronesisch-Papoea'se taalgrens in de onderafdeling Hollandia”.

⁴⁹⁾ Ned. Stb. J 599, Gouv. Bld. 1950 no. 2, bij wet bevestigd op 9 juni 1955 Ned. Stb. 1955 no. 247, Gouv. Bld. 1955 no. 36.

⁵⁰⁾ L. G. Boldingh: „Bestuur, politie en justitie”, deel III blz. 178—230.

niet stuk voor stuk bespreken, doch slechts enige algemene beschouwingen over Neerlands taak ten beste geven.

Voorop zij gesteld, dat van de 700.000 zielen, die naar schatting op het Nederlandse gebied leven, er pas hoogstens 400.000 onder bestuurstoezicht zijn gesteld. Daarvan zijn er 300.000 geregistreerd, zodat het aantal bereikbare werkbare mannen op 60.000 is te stellen. (Het Unoverslag over 1954 noemt $\frac{1}{4}$ of 75.000 werkbare mannen). Bevolkings-toename is ondanks de energieke bestrijding van de meest voorkomende volksziekten en van de zuigelingensterfte niet te verwachten.⁵¹⁾ Het is goed dit geringe bevolkingsaantal steeds voor ogen te houden. Doet men dit niet bij het opstellen en ten uitvoer brengen van allerlei goedbedoelde plannen, dan bestaat er groot gevaar voor overbeheer, mislukking en geldverspilling.

Dat overbeheer te duchten staat, kan blijken door vergelijking van de door Boldingh in het reeds genoemde hoofdstuk „Bestuur, politie en justitie” beschreven bestuursformatie van drie jaar terug met die van nu. Noemt hij nog slechts vier diensten van algemeen bestuur onder leiding van „directeuren”,⁵²⁾ het jongste rapport aan de Verenigde Naties (over het jaar 1950) noemt er reeds acht, d.i. evenveel als het reusachtige Tanganyika in Oost-Afrika met ruim 8 miljoen zielen. Het aantal kantoren rechtstreeks ter beschikking van de gouverneur staand, werd door instelling van een bureau voor wetgeving en juridische zaken en een kantoor voor algemene personele zaken verruimd tot vijf. Het aantal bestuursafdelingen kwam van 4 op 6, dat der onderafdelingen van 19 op 22. Volgens de laatste personeelslijst der zgn. „binnenlandse zaken ambtenaren” zijn er thans 5 residenten, 4 assistent-residenten, 37 controleurs en 5 aspirant-controleurs. Districten zijn er 65, onderdistricten 17 (?). Het inheemse bestuurscorps telt 110 bestuursassistenten.⁵³⁾ Onder dit inheemse bestuurscorps volgen dan de eigen van regeringswege aangestelde of erkende hoofden, onder wier onmiddellijke leiding „voor zoveel de omstandigheden het toelaten” de inheemse bevolking wordt gelaten (Artikel 120 der bewindsregeling). Aangesteld zijn *kepala kampongs*, *korano's* en *mandoers*, erkend behoren te worden onder anderen de boven op blz. 397-398 genoemde leidende figuren, al zal hun bestuursvermogen in Westerse zin niet hoog aangeslagen worden. Om deze gehele bestuursorganisatie steun te verlenen bestaat er nog een politiecorps, dat volgens Boldingh met

⁵¹⁾ Vgl. hoofdstuk „Gezondheidstoestand” van de artsen J. Bierdrager en dr. H. de Rook, dl. III blz. 173.

⁵²⁾ Vgl. voor deze titel Gouv. Bl. 1950 no. 5.

⁵³⁾ Vgl. kaart en staat bij off. nieuwsblad 1 aug. 1955 no. 3.

inbegrip van het kader op 1515 man valt te stellen. De kosten der politie zijn 5.640.000 gulden, d.i. iets minder dan het bedrag aan het onderwijs ten koste gelegd (5.900.000). Deze getallen worden hier niet genoemd om aan te dringen op bezuiniging, want het is begrijpelijk, dat in een land, waar nog veel valt op te bouwen, een ruime voorziening van personeel nodig zal zijn, terwijl een corps binnenlandse zaken-ambtenaren van zodanige omvang dient te zijn, dat er een toekomst voor het leven in steekt, m.a.w. men er ook promotie kan maken. Maar dit neemt niet weg, dat een overbezet administratief apparaat bij een schaarse bevolking tot te druk ingrijpen in het volksleven kan leiden. Want niet alleen het bestuur, ook de andere diensten (landbouwvoorlichting, boswezen, belastingdienst, gezondheidsdienst, onderwijs enz.) ook zending en missie, ook de concessionarissen grijpen in het dagelijks bestaan der bevolking diep in en vergroten het gevaar, dat men zo mogelijk op korte termijn met slechts weinig mensen veel wil pogen te bereiken. Er ontstaat dan die eigenaardige koloniale mentaliteit, die Pouwer in zijn proefschrift⁵⁴⁾ zo uitnemend heeft beschreven: de Papoea verdraagt de overmachtige aanwezigheid van de Westerse machthebbers met wat daaraan vastzit en is hen zelfs tot op zekere hoogte ter wille, doch poogt het eigen vertrouwde leven voort te zetten. Dit moge dan vooral te wijten zijn aan het feit, dat hij het eigen leven kent en het vreemde niet, dat hij meent, dat het eigen leven past in de eigen omgeving en dat het Westerse leven daarin niet thuis behoort en gemeden moet worden, meermalen komt daarbij toch ook de overtuiging, dat het leven der Westerlingen ondanks de technische perfectie lang niet zoveel bewondering waard is als de Westerling zelf daarvoor van bevolkingszijde meent te mogen verwachten. De Oosterling staat soms zeer critisch tegenover de Westerse leefwijze. Ieder die onder zelfbewuste volken als Baliërs, Dajaks, Minangkabauers, Bataks, Niassers e.a. heeft gewerkt, kan hiervan getuigen. Een Zuid-Bataks *koeria*-hoofd verweet in een treffend opstel de Westerling zijn materialistische levensinstelling. Op Zuid-Nias wenste één der voornaamste *öri*-hoofden geen Amerikaanse touristen meer in zijn gebied toe te laten. Een van zijn voornaamste bezwaren was, dat ze het gevoel van eigenwaarde der kinderen door het uitdelen van kleine geld- en andere geschenkjes afbreuk deden. Willard Price vertelt van de Yap-bevolking, dat de jeugd er door de adatoudsten verboden werd kleren te dragen „it is considered indecent, boastful, an aping of European ways and an offense to the tribal gods”. En aangezien de overheid eiste, dat de

⁵⁴⁾ Pouwer proefschrift blz. 249—250.

schoolkinderen gekleed in de klasse zaten, verschaftte zij kleren. „But as soon as the children are out of the schoolroom they wip of their garments, roll them into tight wads, and run home with them under their arms”.⁵⁵⁾ Pouwer beschrijft iets dergelijks voor Mimika.⁵⁶⁾

Volgens artikel 73b van het Uno-handvest hebben beherende mogendheden o.a. de plicht de bevolking bij te staan in de ontwikkeling van haar „free political institutions, according to the particular circumstances of each territory and its peoples and their varying stages of advancement”. De B.N.G. zelf heeft gedacht aan ten eerste: een deels medewetgevende, deels adviserende Nieuw-Guinea-raad (gedeeltelijk verkozen, met recht van initiatief, amendement en interpellatie: a. 72 en v.), die voorlopig echter niet ingesteld kan worden en waarvan de wetgevende taak tot zolang wordt uitgeoefend door de gouverneur met de raad van diensthooftden;⁵⁷⁾ ten tweede: aan benoemde adviesraden met inheemse meerderheid.⁵⁸⁾ Ze bespreken het belang der inheemse bevolking. De nieuwe Hollandia-adviesraad hield zijn eerste zitting eind november jl. Ten einde in afwachting van de instelling van de Nieuw-Guinea-raad toch enig contact te verkrijgen met de geregeerden, werd onder het aanlokkelijke devies van „Tot beter begrip” in september jl. begonnen met informele contactbijeenkomsten van overheid en representatieve figuren uit de gehele samenleving.⁵⁹⁾ Het voornemen bestaat in 1957 te Hollandia een gemeenteraad in te stellen. Plaatselijk werden ook dorpsraden in het leven geroepen.⁶⁰⁾ Verder zal men voorlopig niet moeten gaan met Westers-democratische instellingen. Sumner Welles zegt in zijn „The time for decision”: The basic point to remember is that democracy cannot be imposed upon any people. It can only exist in reality when it springs from the consciousness, and from the will of a people. Een eenvoudige bevolking heeft meer behoefte aan een toegankelijk en begrijpend bestuur, dan aan praatcolleges.

Bestuurders winnen snel het vertrouwen der bevolking wanneer ze op de hoogte zijn van het volksrecht. Terecht heeft de Australische bewindsman Sir Hubert Murray aanbevolen niets nieuws op te bouwen dan „with constant reference to native questions, and with an eye continuously turned towards native custom and practice”.⁶¹⁾ Ik acht

⁵⁵⁾ Nat. Geogr. Magazin 69, 1936, blz. 491 en 487.

⁵⁶⁾ Pouwer proefschrift blz. 263.

⁵⁷⁾ Boldingh t.a.p. blz. 188 v.

⁵⁸⁾ Artikel 70 Bewindsregeling Nieuw Guinea.

⁵⁹⁾ Oost en West, nov. 1955 blz. 12.

⁶⁰⁾ Pouwer proefschrift blz. 270.

⁶¹⁾ Aangehaald door Boldingh dl. III blz. 200.

het daarom te betreuren, dat op het lesrooster van het bestuursinstituut te Hollandia, waar aan de aanstaande bestuursambtenaren gedurende 9 maanden een elementaire opleiding wordt gegeven, het adatrecht ontbreekt, vooral met het oog op de taak, die hen bij de inheemse rechtspraak wacht. Op de school voor Papoea-bestuursassistenten wordt dit studievak wel onderwezen.⁶²⁾ In dit verband wil ik nog opmerken, dat in het thans besproken boekwerk niet alleen een hoofdstuk over het volksrecht gemist wordt, doch dat zelfs de beide hoofdstukken over de rechten op de grond uit de editie van 1935—1938 (3e deel hoofdstukken XXI en XXII) zijn weggelaten. Het verslag van de parlementaire commissie is een waar klachtenboek over de bejegening der Papoease rechten op grond. Op blz. 8 lezen we: „Volgens de mening van ons, Landskinderen, die tot de intellectuelen behoren en van hen, die niet daartoe behoren, doch ervaring hebben, is de kwestie welke veel ruzie zal veroorzaken tussen de autochthone bewoners van dit land en de vreemdelingen in de maatschappij, de kwestie van de grond”.⁶³⁾ Inderdaad, en er bestaat alle reden voor van het Papoease grondenrecht een nauwgezette studie te maken. Want voor dit Nederlandse deel van Nieuw-Guinea geldt hetzelfde als voor het Australische zo juist gesteld werd in het Uno-rapport 1948—1949: „New Guinea natives have a passion for their land. They regard themselves not as owners, but as trustees for their descendants, and behave almost as though they were owned by the land itself”.⁶⁴⁾ Nu in de Staten-Generaal een wetsvoorstel aanhangig is gemaakt tot wijziging van artikel 39 bewindsregeling (het zgn. agrarische artikel) is het wel zaak aan deze uitspraken de nodige aandacht te schenken. Men stelle zich vooral niet voor, dat men bevolkingsrechten kan verwerven door de grondgerechtigden wat geld in de handen te stoppen. Lichtvaardig is bijvoorbeeld het voorstel een sagowinning in het groot te entameren in streken als Inanwatan, Waropen en Mimika, waar overvloedig sago voorkomt, door „eventuele” bevolkingsrechten tijdelijk over te nemen, zoals dr. W. C. Klein en A. F. Kuysten in het hoofdstuk over „Industriemogelijkheden” menen aan de hand te mogen doen.⁶⁵⁾ Men leze slechts in Pouwer's proefschrift welke een door geen geld te vervangen waarde de sagowinning in de levenscyclus der Mimika-bevolking heeft, om te begrijpen, dat zulk een maatregel de laatste restjes levensvreugde dier mensen zou teniet doen.

Naast miskenning van de rechten op de grond, zie ik als tweede grote

⁶²⁾ Dl. III blz. 192.

⁶³⁾ Zitting 1953—1954, 3364; bijlage 7 blz. 8.

⁶⁴⁾ Verslag parlementaire commissie blz. 27.

⁶⁵⁾ Dl. III blz. 409 en 414.

gevaar, dat de stemming zou kunnen bederven: discriminatie op het stuk van ras en godsdienst. Als beherende mogendheid heeft Nederland niet slechts daartegen te waken, het moet ook een steeds ruimer deelname van de landsbevolking in de regering van het eigen land bevorderen. Uit het laatste rapport aan de Uno blijkt wel, dat er naar gestreefd wordt zoveel mogelijk Papoea's bij bestuur, politie, onderwijs e.d. te betrekken, maar ik acht het dan te betreuren, dat wel enige bekwame bestuursassistenten aan het hoofd ener onderafdeling kunnen worden geplaatst, hoewel die ressorten normaal onder controleurs of controleurs eerste klasse staan, doch dat zulke bestuursassistenten toch niet voor die hogere rangen in aanmerking komen.⁶⁶⁾ Men krijgt daardoor een herhaling van de bekende misstand uit het oude Nederlands-Indië, dat een ervaren inheemse bestuurskracht de ondergeschikte wordt van elke jeugdige Nederlandse nieuwkomer. Een ernstige terugslag in de bejegening van het Papoea-element, meen ik ook te mogen zien in het afdanken van het Papoea-bataljon. „Ruim 150 uitstekende soldaten en onderofficieren zijn naar huis gezonden met „dikke” wachtgelden, die berekend worden over basiswedde plus tropentoeelage”.⁶⁷⁾

En wat de discriminatie op godsdienstig gebied betreft, bedenke men wel, dat in een land waar onderwijs en ziekenzorg voor een goed deel toevertrouwd zijn aan zending en missie, men vaak maar al te weinig aandacht schenkt aan billijke verlangens en eigen behoeften van andersdenkenden, zoals de Islamieten. Toen ik indertijd in Tanapoeli een Islamietische Batak aanried zich wegens t.b.c. te laten opnemen in het zendingshospitaal in de bergen en niet te blijven in het gouvernements-ziekenhuis in het warme Sibolga, trof mij zeer zijn antwoord: „En hoe moet het dan met mijn spijs- en reinheidswetten?” Ik had daarbij zelf niet stilgestaan. Voor Nieuw-Guinea krijg ik wel eens de indruk, dat naar de 16.000 Islamieten, die voornamelijk in de Radja-Ampat en de westelijke Vogelkop wonen, nauwelijks wordt omgekeken. Het hoofdstuk onderwijs in Klein's boekwerk⁶⁸⁾ en dat in het laatste Uno-rapport reppen van deze bevolkingsgroep met geen woord. Daarbij valt wel te bedenken, dat west Nieuw-Guinea door zijn oude staatskundige en zijn handels- en huwelijksrelaties met de bevolking van Tidore en Seran, politiek het meest kwetsbare gebied van ons eilanddeel uitmaakt.

Aangezien de Papoea zich religieus uitleefde in rituelen, die met weerzinwekkende gebruiken gepaard gingen (sexuele uitspattingen, koppensnellen, menseneten e.d.) heeft de Westerse overheid met kracht

⁶⁶⁾ Dl. III blz. 191 en 195.

⁶⁷⁾ Oost en West 48, 1955, no. 5.

⁶⁸⁾ Dl. III blz. 302 en v..

ingegrepen om aan tal van misstanden een eind te maken. Ware dit niet gebeurd, dan zou het Papoea-ras tot uitsterven gedoemd zijn geweest. Wrikt men uit een heidens religie-stelsel één steen los, dan zakt weldra het ganse gebouw in elkaar en dreigt er een geestelijk vacuum te ontstaan. Zending en missie kregen de taak dit vacuum op te vullen en beiden hebben met toewijding en volharding hun schouders onder dit werk gezet. Aanvankelijk volbracht de zending die taak in het noorden en westen, de missie in het zuiden. Er bestond een nauw-gezet in acht genomen scheidingslijn, die helaas op aandrang van de r.k. missie in 1928 werd opgeheven,⁶⁹⁾ waarna — om woorden van Galis te gebruiken — de misère van de dubbele zending begon.⁷⁰⁾ Vooral de kleine groepen protestanten, levend temidden van een r.k. bevolking, kwamen daardoor dank zij het gemengd-huwelijksverbod van de roomse kerk in een hachelijke positie. Welk een onstichtelijke ziels-conflicten dit voor de betrokkenen kan meebrengen, beschrijft pater Geurtjens in zijn „Oost is Oost en West is West” (blz. 230).

Aan zending en missie is — zoals we zagen — vrijwel het gehele onderwijs ter verzorging overgedragen. Ds. Kyne schijnt van oordeel te zijn, dat oprichting van concurrerende gouvernementsscholen dus onnodig is.⁷¹⁾ Tijdens mijn langdurige bestuurspractijk is mij gebleken, dat zulk een concurrentie altijd een heilzame invloed heeft op het gehalte van het zendings- en missie-onderwijs, terwijl daardoor bovendien gelegenheid geboden wordt aan andersdenkenden een door hen niet gewaardeerde opvoeding hunner kinderen te ontgaan. In ieder geval zal het gouvernement, dat de kosten van het onderwijs draagt, de lijnen dienen aan te geven, die daarbij gevolgd zullen worden en zal het voor een gedegen toezicht moeten zorgdragen. Ook zal de raad voor volks-opvoeding niet een soort van zendings- en missieparlementje mogen worden, doch behoort naast „alle” congregaties en corporaties, de overheid daarin een vooraanstaande plaats te vervullen. Het is de overheid, en niet zending of missie, die voor goed onderwijs de verantwoording draagt.

Volksonderwijs behoort zoveel mogelijk door het dorp te worden aan gevoeld als een echt dorpsbelang. Ik acht het dan ook een heugelijk verschijnsel, dat het zgn. „dorpsparticularisme” zo sterk is, dat ieder dorp hardnekkig een eigen school verlangt. Dat voor zending en missie rayon-scholen aanvaardbaarder zijn, zoals ds. Kyne betoogt,⁷²⁾ is wel

⁶⁹⁾ Dl. I blz. 108 en 212 en v..

⁷⁰⁾ Dl. I blz. 33.

⁷¹⁾ Dl. III blz. 308.

⁷²⁾ Dl. III blz. 321.

verklaarbaar, doch niet in het belang van een gezond groeiend gemeentewezen.

De missie houdt zich druk bezig met het vraagstuk welke van de vaak van kunstzin getuigende oude stamgebruiken uit het eigen socio-religieuze leven der Papoea's vatbaar zijn voor verchristelijking.⁷³⁾ Het is hierbij natuurlijk niet de vraag wat de missie bekoort, doch hoe de bevolking reageert. Dit geschiedt op twee wijzen, òf de bevolking bewerkstelligt een syncretisme met een overheersend heidens gedachtenleven, òf zij plaatst het christelijke en het inheemse ritueel, die elkaar niet kunnen doordringen, naast en achter elkaar, zoals Pouwer terecht opmerkt, m.a.w. zij gaat leven in twee werelden.⁷⁴⁾ Een ernstig bezwaar is daarbij, dat de missie uitmaakt wat mag en wat niet mag naar een voor de bevolking onbegrijpelijk normenschema, terwijl de missie zichzelf lang niet altijd gelijk blijft: zo wordt het dansen van *ngadzi* nu eens wel dan weer niet toegestaan.⁷⁵⁾ Het gehele boek van Boelaars „Nieuw-Guinea, uw mensen zijn wonderbaar” is op dit punt één groot vraagteken. De zending meent, dat het al of niet ontoelaatbare van oude volksgebruiken door de christengemeenten zelf beoordeeld moet worden. Zijn deze zover gekomen, dat zij bijvoorbeeld bepaalde dansen wegens hun sterke verbondenheid met het heidendom veroordelen, dan zullen zij een poging deze wegens hun kunstwaarde te redden, als iets kunstmatigs zien en als een streven de bevolking op een primitief peil te houden. Doet de gemeente nog van harte mee, dan is er geen sprake van aanpassing aan een nieuwe levenshouding, doch van herleving van het oude. Terecht oordeelt Kamma: „De werkelijke kerstening van een volk is een kwestie van generaties”.⁷⁶⁾

Naast het gouvernement en zending en missie noemde ik als derde instantie, die een belangrijke bijdrage heeft te leveren aan de vooruitgang van Nieuw-Guinea de N.N.G.P.M. Het stond blijkens de publicaties van ir. J. Zwierzycki, hoofd van de afdeling geologie van de Ned. Indische dienst van de mijnbouw reeds in 1927 op grond van gouvernementsverkenningen vast, dat er in de Vogelkop een viertal olievindplaatsen waren aangetroffen.⁷⁷⁾ Hadden de aanvankelijke exploratiepogingen van de B.P.M., n.l. die van dr. Hirschi in 1905 en die van dr. Van Holst Pellekaan in 1915 niet tot bijzondere hoopvolle

⁷³⁾ Dl. I blz. 205.

⁷⁴⁾ Pouwer proefschrift blz. 261 en 262.

⁷⁵⁾ Volgens de Uno-rapporten werden wegens overtreding van de *gadzi*-keur bestraft: in 1952 in 3 zaken: 19 veroordeelden; 1953 niet opgegeven; in 1954 in 15 zaken: 201 veroordeelden.

⁷⁶⁾ Dl. I blz. 137.

⁷⁷⁾ Dl. I blz. 259 en 313.

verwachtingen aanleiding gegeven,⁷⁸⁾ na de publicatie van Zwierzycki werd de olieëxploratie meer intensief en met goed gevolg aangepakt (Roothaan en Wolley in 1929). In 1935 meende men tot oprichting van een oliemaatschappij te kunnen besluiten en aangezien Amerika toen de zgn. „equal-opportunity-politiek” nastreefde, volgens dewelke aan Amerikaanse gegadigden gelijke aanspraken en kansen als aan nationale gegadigden moesten verleend worden, nam in de Nederlands Nieuw Guinea Petroleum Maatschappij (N.N.G.P.M.) de Bataafsche Petroleum maatschappij voor 40 %, de Standard Vacuum Oil Company voor 40 % en de Far Pacific Investments Inc. (dochtermaatschappij van de Caltex) voor 20 % van het kapitaal deel.⁷⁹⁾ Deze maatschappij verkreeg krachtens een zogenaamd 5 A-contract het recht en de plicht binnen een termijn van tien jaar haar exploratie-schema voor een omschreven gebied van 10 miljoen ha te beëindigen, welke tijdslimiet in 1939 werd verruimd. In 1940 had de eerste reductie van het contractsgebied plaats, waarvoor verwezen moge worden naar kaart 1 bij het hoofdstuk „Petroleum”.⁸⁰⁾ Voor de exploitatie-resultaten raadplege men de statistiek van mijnbouwproducten in de Uno-rapporten.⁸¹⁾ Volgens recente berichten uit Amerikaanse bladen overgenomen in de Nederlandse, zou de olieproductie tegenvallen, doch gezien het feit dat de Nederlandse Nieuw-Guinea Petroleum Maatschappij een tweetal kostbare pijpleidingen heeft doen aanleggen, één van Klamono naar Sorong en één van de Wasian- en Mogoivelden naar Moetoeri aan de Bintoeni-golf, komen deze klaagliederen ons niet al te verontrustend voor. Het is trouwens voldoende bekend, dat men dank zij de moderne technisch verfijnde fysische opsporingsmethoden de diepere zones van de ondergrond met grote nauwkeurigheid kan verkennen, terwijl het opstellen van ondergrondse voorraad taxaties tegenwoordig eveneens zonder onoverkomelijke moeite geschiedt, zodat een ernstige misrekening ten aanzien van de economische vooruitzichten nogal onwaarschijnlijk lijkt.^{81a)} Hoe dit ook zij, het zal eerder gebrek aan arbeidskrachten

⁷⁸⁾ Toen ik in 1915 in een klein stomertje zelf tezamen met laatstgenoemde explorator tegen de hevige stroom in straat Herberg opstoomde, was mijn opgewekte reisgenoot in een gesprek geenszins zo weinig hoopvol als later in zijn schriftelijk verslag.

⁷⁹⁾ Dl. I blz. 315—316 (dr. R. F. Ch. R. Gheyselinck).

⁸⁰⁾ Dl. I blz. 315.

⁸¹⁾ Een samenvattend statistiekje over 1948 t/m 1953 geeft het hoofdstuk „Handel” dl. III blz. 527.

^{81a)} Deze regels waren reeds persklaar toen mij het n.m.b.m. bedenkelijke voorstel het bestaande contract te converteren en een nieuwe overeenkomst met de N.N.G.P.M. onder de ogen kwam. (Vaderland van 2 januari 1956).

dan aan olie zijn, waarmee de oliewinning op den duur zal hebben te kampen.

Aan het arbeidsvraagstuk hebben mr. R. E. Filet en drs. F. C. Kamma een afzonderlijk hoofdstuk gewijd,⁸²⁾ doch door het gehele boekwerk heen duikt dit vraagstuk op als een beklemmende dreiging.⁸³⁾ Dr. van Baal noemt dan ook terecht in zijn bijdrage „Algemene sociaal-culturele beschouwingen” „de beschikbare hoeveelheid arbeiders de „bottleneck” van de gehele ontwikkeling van het eiland in economische zin”⁸⁴⁾ en elk rapport over de bezetting van een streek op Nieuw-Guinea gaat vergezeld van een schatting van het aantal koelie's, dat daardoor verkregen kan worden. Voor de werving van arbeiders en de uitbetaling namens de oliemaatschappij van de geldelijke toelage aan hun achtergebleven gezinsleden, verleent het bestuur zijn bemiddeling.⁸⁵⁾ Teneinde de dorps huishouding niet te ontbloten van te veel mankracht werd aanvankelijk aangenomen, dat niet meer dan 4 % van de totale woonbevolking afwezig mocht zijn, hetgeen dus zou uitkomen op 12.000 geregistreeerde arbeiders. Volgens de wervingsordonnantie van 1954 (Gbl. 1954: 68) stelt tegenwoordig de overheid het toelaatbare percentage per ressort vast. De duur van de werkovereenkomst, die vroeger één jaar of een half jaar was, is thans gesteld op normaal anderhalf jaar, doch afwijking van deze termijn is toegestaan. Voor de jaren 1952, 1953 en 1954 bedroegen de aantallen geregistreeerde arbeiders in dienst bij ondernemers en overheid 12.554, 10.713 en 12.500, waarvan onderscheidenlijk 8.000, 10.000 en 7.600 buiten de onderafdeling van herkomst.⁸⁶⁾ De zonderlinge fluctuaties in deze getallen hadden wel enigszins toegelicht mogen zijn. De Papoea voelt zich voorlopig aangetrokken tot arbeid in Westerse bedrijven, vooral met het oog op de daar te verdienen importgoederen. Men zal er echter mede rekening moeten houden, dat bij toenemende verzadigdheid in dat opzicht, maar vooral bij toename van de schoolontwikkeling, de neiging van de Christen-Papoea om als koelie te gaan werken, zal af-

⁸²⁾ Dl. I blz. 451 en v..

⁸³⁾ Zie voor het algemeen gebrek aan arbeidskrachten dl. III blz. 558; voor achteruitgang van de ijzerhoutkap door afname van het aantal kappers dl. II blz. 333; voor niet tijdig overladen van aan bederf onderhevige exportproducten op de Singapore-boot te Sorong wegens gebrek aan havenarbeiders dl. III blz. 500; voor achteruitgang van de copalwinning door arbeidersgebrek dl. III blz. 531 en 543; voor slecht sorteren van copal, copra, schelpen, muskaatnoten en huiden door gebrek aan sorteersers dl. III blz. 533 en 543 enz..

⁸⁴⁾ Dl. I blz. 250.

⁸⁵⁾ N. A. Nieland in Schakels 1 februari 1955.

⁸⁶⁾ Vgl. de staten XXX, XXIX en XXII in de Uno-verslagen dier jaren.

nemen en dat hij het rustige en weinig inspanning vorderende leven in zijn dorp zal verkiezen boven het als koelie in gebondenheid werken elders. De Christen-Papoea zal gaan leven als de Christen-Ambonnees, rustig, maar in vrijheid sagowinnend, vissend en jagend en zich verder uitlevend in kerkelijk leven, muziek, zang en dans. Slechts een aantal energieke types zal evenals bij de Molukkenbewoners het geval is, buiten het dorp, vooral in administratieve en politionele functies, zich een eigen bestaan opbouwen en dan liefst zo min mogelijk terugkeren naar hun woondorpen teneinde zich te onttrekken aan de veeleisendheid hunner aan- en bloedverwanten. De Papoea-bevolking te verlagen tot de staat van koelie in haar eigen gebied is overigens niet de bedoeling van ons bewind. Evenwel, hoe de Papoea-samenleving zich economisch zal ontplooiën, hangt niet af van allerlei plannen hem tot een zelfstandige landbouwer of ondernemer te maken,⁸⁷⁾ doch van zijn economische zin. Deze ontbreekt nog vrijwel geheel en al. Kapitaalvorming om in het leven vooruit te komen is deze mens nog vrijwel vreemd, hij zamelt kapitaal voor oneconomische doeleinden, die niettemin zijn status in eigen omgeving verhogen. Het is daarom, dat ik niet veel verwacht van de zgn. community development in zijn tegenwoordige opzet, waaraan dr. van Baal reeds als kamerlid zijn hart verpand had. Bij het Nimboran-project, dat met steun van de South Pacific Commission wordt uitgevoerd⁸⁸⁾ en dat tot voor kort als paradepaardje tegenover het buitenland heeft gefungeerd, is het al duidelijk geworden, dat men te hoog gegrepen heeft. Zulke plannen hebben nu eenmaal alleen kans van slagen als de bevolking de doelstellingen begrijpt en bereid is deze vrijwillig na te streven. Men gaat nu op Japen een nieuw project beginnen van meer bescheiden opzet.

Het is in het algemeen wenselijk, dat Nederland zich op Nieuw-Guinea niet laat verleiden tot te groots opgezette plannen teneinde internationaal, met name bij de Verenigde Naties, een goed figuur te slaan. Ook poge men niet te wedijveren met Australisch Nieuw-Guinea, dat door gunstiger ligging dichtbij het moederland en door aantrekkelijker plaatselijke omstandigheden in verschillende opzichten sneller vooruit zal komen dan het Nederlandse deel. Nederland zal al zeer groot werk volbracht hebben, wanneer het binnen bekwame tijd de Papoea's zal hebben opgewerkt tot een maatschappelijk peil als in de Molukken bestaat.

Nederland zal ook tot het inzicht moeten komen, dat het van zijn

⁸⁷⁾ Dl. I blz. 231 en 250.

⁸⁸⁾ Dl. I blz. 253 en v.

grote koloniale rijk heeft behouden een minus-gebied, een land, dat reeds voor de laatste wereldoorlog weinig opbracht en veel kostte en dat ook in de toekomst Nederlands belastinggeld zal blijven opeisen.⁸⁹⁾

Over de staatkundige toekomst van het territorium valt weinig met stelligheid te zeggen. „De realisering van een eigen Papoea's nationalisme is om allerlei redenen voorshands uitgesloten, waaronder de geringe grootte der bevolking zeker geen geringe plaats inneemt. Daarenboven is een eigen eenheidsbesef van Papoea te zijn nog in het begin van zijn ontwikkeling”, zegt dr. van Baal.⁹⁰⁾ Nationalisme wordt niet door bevolkingsaantallen bepaald en dat het begrip één volk te zijn bij de ontwikkelde Papoea's, Christenen en Islamieten, levendig bestaat, kan voldoende blijken uit het verslag der parlementaire commissie en uit de oproep der Nieuw-Guinea-delegatie, die in 1950 kwam pleiten voor behoud van een Nederlands bewind over Nederlands Nieuw-Guinea. In hun brochure „De Papoea's roepen Nederland” verklaart deze delegatie, dat „een Nederlands bestuur . . . ons de mogelijkheid van vrije ontwikkeling laat”, terwijl „Overdracht van de souvereiniteit over west Nieuw-Guinea door Nederland aan Indonesië in wezen (betekent) vernietiging van het zelfbeschikkingsrecht van de Papoea. Voor de Papoea van Nederlands Nieuw-Guinea zal dan voorgoed de pas afgesneden zijn om ooit nog te opteren voor een ander staatsverband; b.v. om een eigen, zelfstandige natie te vormen tezamen met de Papoea's van Australisch Nieuw-Guinea, zijn wezenlijke stamverwant”.⁹¹⁾ Bedenkt men, dat van Australisch Nieuw-Guinea het noordelijke territorium een trustgebied is, waar krachtens het Uno-charter doelbewust op een zelfstandig staatkundig bestaan moet worden aangestuurd en dat in de Legislative Council of New Guinea and Papua de drie Papoea-leden een resolutie ingediend hebben, „welke er op aandringt, dat Australisch Nieuw-Guinea een autonome staat zal worden en met de status van dominion zal worden toegelaten tot het Britse gemeenbest”, terwijl te Noumea in de South Pacific Conference de Papoea's van Nederlands- en Australisch Nieuw-Guinea niet alleen met elkaar, doch ook met vertegenwoordigers van andere Zuidzee-eilanden contact onderhouden, dan geloof ik, dat bij het groeiend zelfbewustzijn der autochtonen de mogelijkheid van de geboorte van een Zuidzee-staat geenszins mag worden uitgesloten. En dit moge men bedenken: Als het om de vrijheid gaat, hebben jonge volken altijd haast.

V. E. KORN.

⁸⁹⁾ Dl. III blz. 234, 254 (hoofdstuk „Financiële situatie”).

⁹⁰⁾ Dl. I blz. 246.

⁹¹⁾ T.a.p. blz. 3. Australisch Nieuw-Guinea telt anderhalf miljoen zielen.